

ज्ञान शांति मैत्री

महात्मा गांधी आंतरराष्ट्रीय हिंदी विद्यापीठ, वर्धा सर्वज्ञ श्रीचक्रधर स्वामी मराठी भाषा आणि तत्वज्ञान अध्ययन केंद्र, रिद्धपूर (अमरावती)

मराठी भाषा गौरव दिवस

एक दिवसीय राष्ट्रीय चर्चासत्र

दिनांक: २७ फेब्रुवारी २०२६

स्थळ: सर्वज्ञ श्रीचक्रधर स्वामी मराठी भाषा आणि तत्वज्ञान अध्ययन केंद्र, रिद्धपूर (अमरावती)

विषय- अभिजात मराठी भाषा व साहित्य : वारसा आणि संवर्धन

संरक्षक

प्रो. कुमुद शर्मा,

माननीय कुलगुरु, म.गां.आं.हि.वि.वर्धा

संयोजक

डॉ. नीता मेश्राम

प्रभारी व एसोशिएट प्रोफेसर, रिद्धपूर केंद्र (अमरावती)

सह-संयोजक

डॉ. राजेश लेहकपुरे

एसोशिएट प्रोफेसर व समन्वयक पायलट परियोजना, रिद्धपूर केंद्र (अमरावती)

विषयाची प्रस्तावना :-

महाराष्ट्राच्या समृद्ध सांस्कृतिक ओळखीचा पाया अभिजात मराठी भाषा आहे.

त्याचा इतिहास प्राचीन महाराष्ट्री प्राकृत आणि अपभ्रंशांशी जोडलेला आहे.

संत परंपरेने मराठीला एक सामान्य भाषा म्हणून स्थापित केले.

संत ज्ञानेश्वरांनी त्यांच्या ज्ञानेश्वरीद्वारे मराठीला तात्विक महत्त्व दिले.

संत तुकारामांच्या अभंगांनी समाजात भक्ती आणि समतेचा संदेश दिला.

मराठी साहित्यात संत साहित्य, लोकसाहित्य, कविता आणि नाटक यांचे विशेष स्थान आहे.

मोडी आणि सकल लिपींमध्ये लिहिलेले प्राचीन दस्तऐवज हा मराठी भाषेचा ऐतिहासिक वारसा आहे.

ही भाषा सामाजिक, धार्मिक आणि सांस्कृतिक मूल्यांची वाहक राहिली आहे.

आधुनिक युगात, डिजिटायझेशन आणि शिक्षणाद्वारे तिचा प्रचार व प्रसार करणे आवश्यक आहे.

अभिजात मराठी भाषा आणि साहित्याचे जतन करणे ही आपली सामूहिक जबाबदारी आहे..

विद्यापीठाचा परिचय

महात्मा गांधी आंतरराष्ट्रीय हिंदी विद्यापीठ हे १९९७ च्या भारतीय संसदेने मंजूर केलेल्या कायदा क्रमांक ३ अंतर्गत केंद्रीय विद्यापीठ म्हणून स्थापित करण्यात आले. हे अखिल भारतीय अधिकार क्षेत्रात असलेले पहिले आंतरराष्ट्रीय विद्यापीठ आहे आणि राष्ट्रपिता महात्मा गांधी यांचे कार्यस्थळ वर्धा (नागपूर-मुंबई महामार्ग) येथे स्थित आहे. हे २१२ एकर क्षेत्रात असून विद्यापीठाची केंद्रे प्रयागराज (उत्तर प्रदेश), कोलकाता (पश्चिम बंगाल) आणि रिद्धपूर (अमरावती जिल्हा, महाराष्ट्र) येथे आहेत. नियमित शैक्षणिक आणि संशोधन कार्यक्रमांव्यतिरिक्त, विद्यापीठात दूरस्थ शिक्षण कार्यक्रम चालतो. उद्दिष्टे: विद्यापीठ कायद्याच्या कलम ४ मध्ये हिंदी भाषा आणि साहित्याचा सर्वसाधारणपणे प्रचार आणि विकास करणे आणि त्यासाठी संबंधित शिक्षण शाखांमध्ये अध्यापन आणि संशोधनासाठी सुविधा उपलब्ध करून देणे, हिंदी आणि इतर भारतीय भाषांमध्ये तुलनात्मक अभ्यास आणि संशोधनाच्या सक्रिय व्यवस्था करणे, देश आणि परदेशात संबंधित माहितीचा विकास आणि प्रसारासाठी सुविधा उपलब्ध करून देणे असे उद्दिष्टे नमूद केले आहे. भाषांतर आणि अन्वयार्थ लावण्यासाठी सुविधा प्रदान करणे, हिंदीची कार्यात्मकता सुधारणे आणि भाषाशास्त्र इत्यादी क्षेत्रात संशोधन, शिक्षण आणि प्रशिक्षण कार्यक्रम आयोजित करणे. परदेशात हिंदीमध्ये रस असलेल्या हिंदी विद्वान, समूहापर्यंत पोहोचणे आणि त्यांना विद्यापीठात प्रशिक्षण व संशोधनासाठी जोडणे आणि दूरस्थ शिक्षण प्रणालीद्वारे हिंदी भाषेचा विकास करणे.

रिद्धपूर केंद्राचा परिचय

८ सप्टेंबर २०२१ रोजी महात्मा गांधी आंतरराष्ट्रीय हिंदी विद्यापीठ, वर्धा येथील सर्वज्ञ श्री चक्रधर स्वामी यांच्या अष्टजन्म शताब्दी वर्षा निमित्त, रिद्धपूर (अमरावती) येथील मराठी भाषा आणि तत्वज्ञान अभ्यास केंद्राचे उद्घाटन करण्यात आले. २०२१-२२ सत्रापासून रिद्धपूर केंद्रात एम.ए. मराठी कार्यक्रम सुरू करण्यात आला. सध्या, रिद्धपूर केंद्रात एम.ए. मराठी, मराठी भाषेत चार वर्षीय पदवी कार्यक्रम, योग आणि स्वास्थ्य या विषयात पदव्युत्तर पदविका दिली जाते. रिद्धपूर हे मराठी भाषेचे जन्मस्थान मानले जाते. पहिला मराठी ग्रंथ 'लीळाचरित्र' रिद्धपूरमध्ये लिहिला गेला. महात्मा गांधी आंतरराष्ट्रीय हिंदी विद्यापीठ नवीन शिक्षण धोरणांतर्गत भारतीय भाषांच्या विकासासाठी वचनबद्ध आहे. या धोरणांतर्गत रिद्धपूर केंद्र हे अभ्यास आणि संशोधनाचे एक महत्त्वाचे केंद्र बनण्याच्या दिशेने प्रगती करत आहे. रिद्धपूर केंद्राच्या माध्यमातून मराठी साहित्य आणि इतर भारतीय भाषांमधील साहित्याचा तुलनात्मक अभ्यास, मराठीत उपलब्ध ज्ञानाचे भाषांतर, धर्म, तत्वज्ञान आणि संस्कृतीचा अभ्यास केंद्राकडून करण्याच्या योजनेवर काम सुरू झाले आहे.

राष्ट्रीय चर्चासत्राचे उद्देश्य

- ▶ जानपीठ पुरस्कार विजेते कवी विष्णू वामन शिरवाडकर (कुसुमाग्रज) यांच्या मराठी भाषेतील साहित्यिक योगदानावर अर्थपूर्ण चर्चा करणे.
- ▶ मराठी भाषेतील प्राचीन साहित्य, संस्कृती आणि भाषिक समृद्धतेचा प्रसार आणि जतन करून मराठीला ज्ञानभाषा म्हणून विकसित करणे.
- ▶ मराठीला ज्ञान, विज्ञान आणि तंत्रज्ञानाची भाषा म्हणून स्थापित करण्यासाठी चर्चा करणे आणि उपाययोजना सुचवणे.
- ▶ नवीन पिढीला मराठी साहित्य, कविता, नाटक आणि इतिहासाची ओळख करून देऊन त्यांच्यात भाषेबद्दल अभिमान आणि प्रेम निर्माण करणे.
- ▶ भाषिक ओळख जोपासण्यासाठी, जागतिकीकरणाच्या काळात मराठीचे महत्त्व प्रस्थापित करण्यास्तव आणि दैनंदिन जीवनात मराठीचा वापर करण्यास प्रोत्साहित करणे.
- ▶ देशभरातील विविध विद्यापीठे आणि महाविद्यालयांमधील प्राध्यापक, संशोधक आणि विद्यार्थ्यांना विद्यापीठ आणि केंद्राची ओळख करून देणे.

उपविषय

- १ मराठी भाषेचे प्राचीन स्वरूप: भाषा अभ्यासाच्या आधुनिक पद्धती
- २ महाराष्ट्री प्राकृत ते आधुनिक मराठी: एक भाषिक संक्रमण आणि विकास
- ३ मराठी लिपीचा विकास: एक सखोल अभ्यास
- ४ प्राचीन शिलालेख आणि ताम्रपटांमधील मराठीचे दर्शन
- ५ प्राचीन मराठी हस्तलिखितांचे महत्त्व
- ६ संत साहित्याची वर्तमानकालीन प्रासंगिकता
- ७ लीळाचरित्र: संशोधनाच्या नवनवीन दिशा

- ८ मराठीचा 'अभिजात' दर्जा: भविष्यातील उज्वल संधी
- ९ डिजिटल युगातील मराठी: कृत्रिम बुद्धिमत्ता (AI) आणि संगणकीय भाषाशास्त्र
- १० वैश्विक युगात मराठी: विस्तारलेल्या कक्षा आणि नवोदित संधी
- ११ मराठी भाषा आणि अर्थकारण: रोजगार व व्यवसायाची क्षितिजे
१२. मराठी भाषा संवर्धन आणि भाषिक पत्रकारिता
१३. मराठी भाषा अध्यापनातील आव्हाने
१४. मराठी भाषा संवर्धन: भारतीय भाषा संबंध आणि अनुवाद
१५. महाराष्ट्रातील बोलीभाषा: तुलनात्मक आणि भाषिक अभ्यास

शोधनिबंध व नोंदणी संबधी सूचना

भाषा	मराठी / हिंदी
फॉन्ट	यूनिकोड / कोकिळा
फॉन्ट साइज	१४
लाइन स्पेसिंग	1.5
शब्द मर्यादा	२००० शब्द
शोध सारांश पाठवण्याचा अंतिम दिनांक	२० फेब्रुवारी २०२६
शोधनिबंध पाठवण्याचा अंतिम दिनांक	२५ फेब्रुवारी २०२६
शोधनिबंध प्रस्तुतीचे माध्यम	ऑनलाइन / ऑफलाइन
शोधनिबंध पाठवण्याचा पत्ता (ई-मेल)	riddhapurcentremgahv21@gmail.com
नोंदणीसाठी गूगल लिंक	https://forms.gle/5LfMaHEouKy3JRg49

प्राध्यापक

500 /- रुपये

संशोधक विद्यार्थी

300 /- रुपये

Finance Officer, MGAHV, Wardha

Account No : 972110210000005

IFSC Code : BKID0009721

नोंदणी शुल्क भरण्यासाठी QR कोड

सूचना: नोंदणी शुल्क भरल्यानंतर
8688432858 या वाट्सअप क्रमांकावर
स्क्रीनशॉट व आपले पूर्ण नाव लिहून पाठवावे.

नोंदणी करून वाट्सअप ग्रुप मध्ये सहभागी होण्यासाठी
वरील QR कोडचा वापर करावा.

राष्ट्रीय चर्चासत्रातील निवडक शोधनिबंध
पुस्तक रूपात (आईएसबीएन)
प्रकाशित करण्यात येईल.

उदघाटन सत्र

दिनांक: २७ फेब्रुवारी २०२६

वेळ: स.११:०० ते १:०० वा.

अध्यक्ष

प्रो. कुमुद शर्मा

माननीय कुलगुरु

म.गां.आं.हिं. वि., वर्धा

मुख्य अतिथी

प्रो. भूषण भावे

निवासी लेखक

म.गां.आं.हिं. वि., वर्धा

स्वागत वक्तव्य

प्रो. प्रीति सागर

अधिष्ठाता, भाषा विद्यापीठ

म.गां. आं. हिं. वि., वर्धा

प्रास्ताविक

डॉ. नीता मेश्राम

प्रभारी व एसोशिएट प्रोफेसर

रिद्धपूर केंद्र, (अमरावती)

संचालन

श्री चक्रधर कोठी, शोध सहयोगी

पायलट परियोजना, रिद्धपूर केंद्र (अमरावती)

आभार

डॉ. मनोज मुनेश्वर, शोध सहायक,

पायलट परियोजना, रिद्धपूर केंद्र (अमरावती)

शोधनिबंध प्रस्तुती सत्र

दिनांक: २७ फेब्रुवारी २०२६

वेळ: दु.२:०० ते ४:०० वा.

सत्र क्र. १

सत्राध्यक्ष

डॉ. अण्णा वैद्य

मराठी विभागाध्यक्ष, श्रीमती नरसम्मा कला, वाणिज्य,
विज्ञान महाविद्यालय, अमरावती

सूत्र संचालन

डॉ. नितीन रामटेके

अनुवादक, पायलट परियोजना, रिद्धपूर केंद्र (अमरावती)

आभार

डॉ. स्वप्निल मून

अनुवादक, पायलट परियोजना, रिद्धपूर केंद्र (अमरावती)

सत्र क्र. २

सत्राध्यक्ष

डॉ. संदीप सपकाळे

सहायक प्रोफेसर, मराठी विभाग, म गां. आं. हिं. वि., वर्धा

सूत्र संचालन

श्री.विशाल हिवरखेडकर

शोध सहयोगी, पायलट परियोजना, रिद्धपूर केंद्र (अमरावती)

आभार

डॉ. स्वप्निल मून

अनुवादक, पायलट परियोजना, रिद्धपूर केंद्र (अमरावती)

समारोपीय सत्र

दिनांक: २७ फेब्रुवारी २०२६

वेळ: दु.४:३० ते ५:३० वा.

सत्राध्यक्ष

प्रो. डॉ. गणेश चव्हाण

मराठी विभागाध्यक्ष

संत गाडगे महाराज कॉलेज हिंगणा, नागपूर

(अध्यक्ष- भाषा अभ्यास मंडळ, रा. तु. म. विद्यापीठ, नागपूर)

प्रमुख अतिथी

डॉ. सुरेश वर्धे

प्रभारी प्राचार्य

डॉ. आंबेडकर इंस्टीट्यूट ऑफ सोशलवर्क, नागपूर

विशेष अतिथी

डॉ. चत्रभूज कदम

कनिष्ठ महाविद्यालयीन शिक्षक

महात्मा फुले कला, वाणिज्य व विज्ञान सितारामजी चौधरी महाविद्यालय, वरुड

सूत्र संचालन

डॉ. नितीन रामटेके

अनुवादक, पायलट परियोजना, रिद्धपूर केंद्र (अमरावती)

आभार

डॉ. मनोज मुनेश्वर

शोध सहायक, पायलट परियोजना, रिद्धपूर केंद्र (अमरावती)

संयोजक

डॉ. नीता मेश्राम

प्रभारी व एसोशिएट प्रोफेसर
रिद्धपूर केंद्र, अमरावती

सह-संयोजक

डॉ. राजेश लेहकपुरे

एसोशिएट प्रोफेसर व समन्वयक, पायलट परियोजना
रिद्धपूर केंद्र, अमरावती